

Трифонов Г.Ф., доцент кафедри економіки підприємства
Запорізька державна інженерна академія
Єфремова О.С., магістрант
Запорізька державна інженерна академія

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Трифонов Г.Ф., Єфремова О.С. Напрями підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства. У статті висвітлено поняття економічного потенціалу підприємства. Запропоновано шляхи вдосконалення методичних підходів до оцінки й аналізу економічного потенціалу підприємства. Визначено перспективні напрями підвищення ефективності управління економічним потенціалом підприємства.

Ключові слова: потенціал підприємства, трудовий потенціал, ефективність, управління, синергія, оцінка.

Трифонов Г.Ф., Єфремова О.С. Направления повышения эффективности использования экономического потенциала предприятия. В статье освещено понятие экономического потенциала предприятия. Предложены пути усовершенствования методических подходов к оценке и анализу экономического потенциала предприятия. Определены перспективные направления повышения эффективности управления экономическим потенциалом предприятия.

Ключевые слова: потенциал предприятия, трудовой потенциал, эффективность, управление, синергия, оценка.

Trifonov G.F., Yefremova O.S. Directions of increasing the efficiency of using the economic potential of the enterprise. The article describes the concept of the economic potential of the enterprise. During the scientific research, ways of evaluating and analyzing the economic potential of the enterprise were proposed. The publication identifies promising areas for improving the management of the company's economic potential.

Key words: enterprise potential, efficiency, management, synergy, valuation.

Постановка проблеми. Ринкове середовище, в якому існують суб'єкти господарювання різних видів та форм, стає усе більш динамічним та невизначеним, з'являються невраховані чинники ризику. Саме тому зростає роль спроможності підприємства пристосовуватися до ринкового саморегулювання.

Сучасна модель ринку вимагає від керівництва підприємства своєчасного прийняття ефективних управлінських рішень, пошуку шляхів оптимізації видів діяльності та формування стратегічних дій на перспективу.

В умовах невизначеності та динамічності ринкового господарства, підвищеної ризиковості ведення бізнесу підприємство вимушено постійно дбати про всебічне оптимальне формування і використання матеріальних та нематеріальних ресурсів, серед яких одним із найважливіших є економічний потенціал. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, наявність конкурентних переваг, що виступають гарантом тривалого та ефективного функціонування підприємства в ринкових умовах, пов'язані з якісною реалізацією потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління потенціалом підприємств дослі-

джували такі зарубіжні вчені-економісти: Т. Йеннер, І.М. Ансофф, М. Байє, Е. Леклерк, Р. Піндайк, С. Росс, Д. Рубінфельд, Х. Лесбенстейн, П. Друкер, М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі та ін. Серед науковців, які приділили значну увагу питанню оцінки ефективності використання окремих видів ресурсів, формуванню стратегічного, економічного та виробничого потенціалу підприємства, є В.М. Гальперін, С.М. Ігнатієва, В.І. Моргунов, О.П. Градов, Е.В. Попов, І.О. Джайн, Ю.Ю. Донець, П.В. Ігнатовський, Б.М. Плишевський, А.Р. Тодосейчук, А.Б. Цигичко, В.І. Мосин, Д.С. Крук, О.Г. Бакунов, В.Г. Герасимчук, М.Д. Кондратьєв, Е.В. Лапін, Є.В. Мних, О.Ю. Большакова, Г.В. Митрофанов, Н.С. Краснокутська, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш, М.Г. Чумаченко та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення та вдосконалення напрямів управління економічним потенціалом підприємства; оцінка трактувань сутності економічного потенціалу підприємства; вдосконалення методичних підходів до оцінки й аналізу економічного потенціалу підприємства; розгляд структурних складників економічного потенціалу підприємства; визначення вектору підвищення ефективності управління економічним потенціалом підприємства.

Виклад основних результатів. В умовах ринкової форми господарювання вітчизняним підприємствам необхідно постійно дбати про оптимальне формування й ефективне використання матеріальних та нематеріальних ресурсів, серед яких важливим є економічний потенціал. Потенціал з латинської – міць, сила, фактично він означає приховані можливості, які стають реальністю завдяки праці [1, с. 55].

Нині немає однозначного визначення терміну «потенціал підприємства», різні науковці по-різному його трактують, така варіативність визначення пов'язана з різноманіттям об'єктів, до яких воно застосовується (табл. 1). Наявність різних підходів до розгляду формування потенціалу підприємства свідчить про багатоаспектність поняття і складність визначення його базових та прихованих складників.

Базовий потенціал передбачає можливість досягнення основних комерційних цілей підприємства, створення економічних цінностей та одержання при цьому прибутку. Базовий потенціал тісно пов'язують з основними конкурентними перевагами підприємства, підтримка і розвиток яких дають змогу одержати сталу конкурентну перевагу на ринку збуту.

Прихований потенціал – це активи, що сьогодні не є конкретною перевагою, хоча в перспективі можуть бути використані та трансформуватися у базовий потенціал. Сюди варто віднести кадровий потенціал, нагромаджений досвід роботи у сфері бізнесу. Коли прихований потенціал досягає певного рівня розвитку, він може бути реалізований у вигляді відкриття нового напрямку бізнесу, поліпшення споживчих властивостей товару.

На думку Н.Т. Ігнатенка, змістове наповнення терміна «потенціал» у 42% дослідників пов'язане з наявною сукупністю ресурсів, запасів, цінностей; у 18% – із виробничою потужністю галузей народ-

ного господарства; у 16% – із природними, регіональними характеристиками підприємства; у 8% – із потенціальною можливістю досягнення показників ефективності [3, с. 189].

Таким чином, потенціал визначається сукупністю засобів для досягнення поставлених цілей і виявляється у здатності до їх досягнення.

Ця категорія віддзеркалює тісний взаємний зв'язок економічної і фінансової діяльності підприємства. Цей взаємозв'язок може бути показано в показниках фінансових результатів підприємства (рентабельності, капіталовіддачі), на рівень яких безпосередньо впливають показники використання матеріальних ресурсів, обсягу реалізації продукції та інші виробничі показники.

Досягнення стабільно високих фінансових результатів протягом тривалого періоду часу можливе тільки за умови забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості та платоспроможності.

З огляду на вищевикладені тези, економічному потенціалу можна дати визначення сукупної здатності підприємства здійснювати економічну діяльність, спрямовану на досягнення максимально можливого фінансового результату за умови забезпечення високого ступеня фінансової стійкості і платоспроможності.

Щодо потенціалу підприємства, то в науковій літературі відокремлюють економічний, виробничий, кадровий, інноваційний, інтелектуальний, науково-технічний та інші потенціали. Така багатоскладність структури потенціалу підприємства свідчить про те, що підприємство є складною соціально-економічною системою, яка має безліч потенційних можливостей [4, с. 32].

Розвиток будь-якого бізнесу означає нарощення потенціалу підприємства та зростання інтенсивності його використання, тому дослідження стану

Таблиця 1

Порівняльний аналіз теоретичних підходів до визначення сутності поняття «економічний потенціал»

Автори	Визначення	Недоліки
В. Мосин, Д. Крук, О. Бакунов	Під потенціалом розуміється здатність підприємств виробляти продукцію, перевозити вантажі чи надавати послуги тощо	Виокремлюється та оцінюється тільки виробничий складник економічного потенціалу підприємства
П. Ігнатовський, Б. Плишевський, А. Тодосейчук, А. Цигичко	Потенціал – це сукупність наявних ресурсів, інвестицій, інвестиційних ресурсів	Не відокремлено істотні відмінності поняття «економічний потенціал» від інших економічних понять, таких як «національне багатство», «ресурси», «матеріально-технічна база»
Е. Фігурнов, А. Задоя	Ототожнення сутності понять «економічний потенціал», «економічна потужність»	Неможливо виокремити ознаки та структурні елементи даних понять
Л. Самоукін, В. Герасимчук	Потенціал розглядається як результат розвитку продуктивних сил та економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності	Враховується тільки досягнутий рівень результатів діяльності, тоді як економічний потенціал характеризує наявну здатність до створення максимального обсягу матеріальних благ з урахуванням відповідних ресурсних обмежень та резервів

наявного потенціалу підприємства, його структурних елементів, щільності взаємозв'язків між ними та ефективності його використання є основним завданням сучасних суб'єктів господарювання, що має за мету формування ефективного механізму прийняття управлінських рішень [5, с. 63].

Досягнення вказаної мети залежить від якісного здійснення таких заходів:

- аналіз тенденцій змін зовнішнього середовища для визначення перспектив розвитку підприємства, а також проведення комплексної оцінки зовнішніх і внутрішніх сторін наявного економічного потенціалу підприємства та порівняння їх у межах відповідності і пропорційності використання;

- на підставі результатів оцінки необхідно сформулювати орієнтири і вектори вдосконалення структури економічного потенціалу підприємства та визначити ефективність його фактичного та прогнозного використання, а також розробити заходи щодо поліпшення і зміцнення зовнішніх та внутрішніх боків економічного потенціалу діючого підприємства для підвищення синергетичного ефекту взаємодії його складників;

- реалізувати сукупність необхідних заходів щодо збільшення економічного потенціалу підприємства та оцінити отримані результати шляхом порівняння їх із сформованими орієнтирами;

- проведення періодичного контролю та моніторингу відповідності темпів нарощення економічного потенціалу до наявних змін на ринку.

Всебічний розвиток будь-якого підприємства супроводжується нарощенням його потенціалу та зростанням інтенсивності його використання, саме тому основним завданням керівників є дослідження стану наявного потенціалу підприємства, визначення його структурних елементів та їх обсягів, щільності взаємозв'язків між ними, та ефективності його використання для формування ефективного механізму прийняття управлінських рішень щодо найбільш ефективного використання економічного потенціалу свого підприємства.

Управління економічним потенціалом підприємства передбачає планування, розроблення та реалізацію організаційних рішень, спрямованих на забезпечення раціональності процесів формування, нарощування та використання ресурсів, резервів і можливостей підприємства. Основними чинниками, які визначають специфічність управління та стан економічного потенціалу, є:

- здатність працівників (фахівців, робітників та допоміжного персоналу) до створення будь-якої продукції;

- вміння менеджерів оптимально використовувати наявні на підприємстві ресурси;

- обсяг та якість наявних ресурсів: чисельність зайнятих основними виробничими і невиробничими фондами, обіговими фондами або матеріальними запасами, фінансовими та нематеріальними

ресурсами: патентами, ліцензіями, інформацією, технологією;

- здатність управлінської структури обробляти та перетворювати інформацію для використання у господарській діяльності;

- фінансові спроможності, а саме кредитоспроможність, фінансова внутрішня та зовнішня заборгованість;

- інноваційна спроможність, що визначається застосуванням нових технологій, модернізацією виробництва.

Отже, економічний потенціал підприємства нерозривно пов'язаний з освітнім, кваліфікаційним, управлінським та мотиваційним потенціалом підприємства. Важливою особливістю економічного потенціалу є те, що загальний його рівень не визначається як арифметична сума складників, а узгодженістю дій щодо його управління, тобто синергетичний ефект спроможності.

У нинішніх умовах мінливого середовища ринку часто змінюються фактори зовнішнього впливу на окремі складники потенціалу. Наслідком є формування та розроблення нових сучасних підходів до стратегічного управління в умовах ринкової економіки. Основним напрямом збереження та підвищення ефективності використання потенціалу є узгодженість зміни всіх елементів потенціалу, оскільки ефективна діяльність потребує збалансованості темпів розвитку всіх складників потенціалу.

Основним напрямом удосконалення механізму управління потенціалом підприємства є визначення такої структури управління, яка б повністю відповідала цілям та завданням підприємства, а також використовувала позитивний вплив зовнішніх та внутрішніх чинників та максимізувала синергетичний ефект взаємодії складників потенціалу підприємства.

Найбільш невичерпним та перспективним напрямом підвищення ефективності роботи підприємства є використання його кадрового потенціалу. Це пов'язано з тим, що трудовий потенціал кожного працівника є результатом системи взаємодії його унікальної особистості з предметним і людським середовищем, а також із трудовим потенціалом інших працівників [2, с. 235]. Таким чином, трудовий потенціал підприємства можна визначити як систему якостей якого-небудь конкретного трудового колективу, що пов'язана з обов'язковим взаємодоповненням, взаємозалежністю і взаємодією його членів [6, с. 62].

Можна виділити такі основні заходи щодо підвищення ефективності використання трудового потенціалу підприємства:

- заходи, які спрямовані на підвищення ефективності кадрової роботи: визначення основних напрямів підвищення кваліфікації персоналу підприємства, поліпшення укомплектованості штату та визначення його відповідності потребам, формування ефективної системи ротатії кадрів та ін.;

– застосування системи матеріальної мотивації, що має супроводжуватися своєчасним підвищенням обсягу заробітної плати працівників відповідно до ринкового рівня та зростання економічних показників діяльності підприємства;

– соціальний розвиток трудового потенціалу, що заснований на застосовуванні факторів соціального впливу на стимулювання праці, мінімізації конфліктних ситуацій у робочому процесі та створення позитивної атмосфери в колективі;

– поліпшення показників управлінської та організаційної діяльності: використання постійної системи планування, підвищення ефективності оперативного планування, професійного рівня керівників та спеціалістів.

Іншим перспективним напрямом удосконалення механізму управління потенціалом є вдосконалення інноваційного процесу. Нові технології виробництва, методи управління та організація робочого процесу можуть забезпечити поліпшення структури управління економічними ресурсами і пошук прихованих резервів потенціалу, тому під час управління

кадровим потенціалом підприємства важливо приділити увагу інноваційній освіченості працівників, адже формування високоінтелектуального рівня фахівців та керівників на підприємстві сприяє впровадженню у виробництво науково-технічних розробок та формує конкурентні переваги підприємства.

Висновки. Таким чином, для підвищення ефективності управління потенціалом підприємства необхідно аналізувати можливість використання всіх можливих важелів, що потенційно можуть мати позитивний вплив на управління економічними ресурсами підприємства та його загальний розвиток.

У час невизначеності та динамічності економічних процесів в Україні підприємства повинні намагатися розширити і поглибити дослідження у сфері теорії та практиці управління економічними ресурсами.

Трудовий та інноваційний потенціал підприємства та їх взаємодія є невичерпними джерелами підвищення ефективності підприємства в ринковому середовищі.

Список літератури:

1. Артем'єв Б.В. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності економічного потенціалу / Б.В. Артем'єв // Управління розвитком. – 2010. – № 2. – 105 с.
2. Ткаченко А.М. Трудовий потенціал – основний фактор у процесі виробництва / А.М. Ткаченко, Н.О. Зубарева // Економіка та підприємництво. Держава та регіони. – 2006. – № 3. – 353 с.
3. Игнатенко Н.Т. Производственно-ресурсный потенциал территории / Н.Т. Игнатенко, В.П. Руденко. – К., 2009. – 236 с.
4. Прокопишин Л.М. Механізм формування та використання управлінського потенціалу на підприємствах машинобудування / Л.М. Прокопишин // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7. – 270 с.
5. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / Н.С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
6. Блонська В.І. / Засоби підвищення ефективності використання трудового потенціалу / В.І. Блонська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18.